დ. აღმაშენებლის პროსპექტის ისტორიულ-არქიტექტურული კვლევა

დ. აღმაშენებლის პროსპექტის ის მონაკვეთი, სადაც საკვლევი შენობებია განთავსებული, კ. მარჯანიშვილისა და კიევის ქუჩებს შორის არის მოქცეული. საკვლევი შენობების ნაწილი XIX-XX საუკუნეების მიჯნას განეკუთვნება, ნაწილი კი თანამედროვე პერიოდისაა.

ისტორიული კონტექსტი

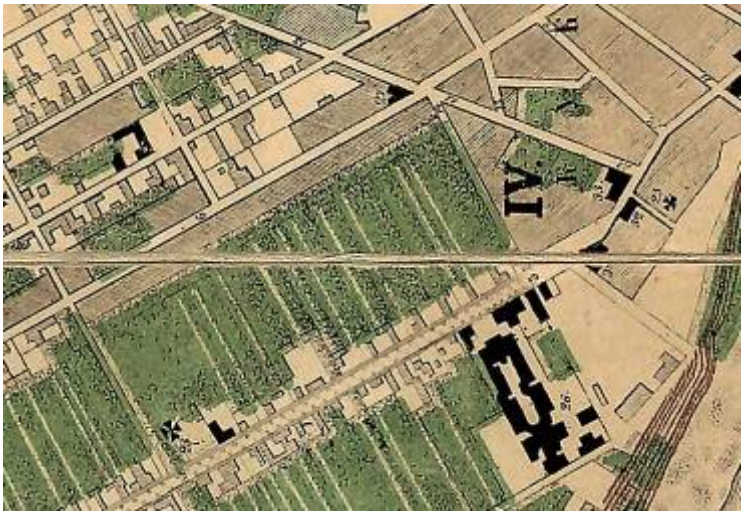

1867 წელი

დღევანდელი დავით აღმაშენებლის გამზირის გეგმარება და განაშენიანება 1818 წელს დაიწყო. ქუჩის განვითარება უშუალოდ არის დაკავშირებული გერმანელ კოლონისტებთან. XX საუკუნის 10-იანი წლებიდან გერმანელებმა თბილისში ორი დიდი დასახლება შექმნეს – თბილისის კოლონია (Tiflisser Kolonie) და ალექსანდერდორფი (Alexanderdorf). თბილისის კოლონია დაარსდა კუკიაზე და მოიცავდა ამჟამინდელ აღმაშენებლის გამზირს. ხოლო ალექსანდერდორფი ფარავდა ახლანდელ დიდუბეს, ა. წერეთლის გამზირსა და მის მიმდებარე კვარტლებს.

თბილისის კოლონიაში ცხოვრობდნენ 1819 წელს ვიურტემბერგიდან გადმოსახლებული გერმანელები. ქალაქის მმართველობამ მთელი ტერიტორია კუკიიდან მუშტაიდის ბაღამდე ნაკვეთებად დაყო. ნაკვეთების დიდი ნაწილი ქალაქის მმართველობამ გერმანელებს გადასცა გასაშენებლად. ქუჩის პირზე გაშენებული გერმანელთა სახლები შიდა მხრიდან დიდ ხეხილის ბაღებს მოიცავდა.

კოლონია შედგებოდა მთავარი გზის ორივე მხარეს განლაგებული მართკუთხა ნაკვეთებისაგან. შემდგომში ეს მთავარი გზა ქალაქის მარცხენა ნაპირის მთავარ ქუჩად იქცა და მას დიდი მთავრის მიხეილის პატივსაცემად Михайловская улица ეწოდა (ახლანდელი დავით აღმაშენებლის პროსპექტი).[1] თანდათან გაშენდა მისი

პარალელური ქუჩებიც, რომლებიც უხვი გამწვანებით გამოირჩეოდა. 1862 წელს გერმანელების თხოვნით თბილისის კოლონია ქალაქს შეუერთეს.

1913 წელი

მიხეილის პროსპექტი ყველაზე გრძელი ქუჩა იყო თბილისში – გადაჭიმული მუშტაიდის ბაღიდან ვორონცოვის ძეგლამდე.[2] XIX საუკუნის მიწურულისთვის მიხეილის პროსპექტი თბილისის ერთ-ერთი ულამაზესი ქუჩა გახლდათ უხვი გამწვანებით, სამ-ოთხსართულიანი მდიდრული სახლებითა და საზოგადოებრივი შენობებით.

XIX საუკუნის მიწურულისთვის მიხეილის ქუჩა ქალაქის მარცხენა ნაპირის ყველაზე პრესტიჟულ უბნად იქცა. აქ, ძირითადად, მდიდარი გერმანელი კოლონისტები ცხოვრობდნენ. ძველი განაშენიანების დიდი ნაწილი დღემდე შენარჩუნებულია.

მიხეილის ქუჩა ერთ-ერთი ყველაზე უფრო ხალხმრავალი ადგილი იყო თბილისში. ქუჩას გერმანელების მიერ გაშენებული რამდენიმე საზოგადოებრივი ბაღი ამშვენებდა. ბაღები, რომლებიც საღამოობით გაზით ნათდებოდა, თავშეყრისა და გართობის ადგილს წარმოადგენდა. ზოგან ჩადგმული იყო ბუფეტები, ლუდხანები, ასევე საესტრადო სცენები, სადაც წარმოდგენებს ჩამოსული არტისტები მართავდნენ.[3] განსაკუთრებით ხალხმრავლობა იყო ზაფხულობით. მათთვის, ვინც აგარაკებზე გასვლას ვერ ახერხებდა, მიხეილის პროსპექტი გართობისა და დასვენების საუკეთესო ადგილს წარმოადგენდა. საღამოობით კი ლამის მთელი ქალაქი იყრიდა აქ თავს.

ზაფხულობით თბილისის რამდენიმე კლუბი ადგილსამყოფელს იცვლიდა და სწორედ მიხეილის პროსპექტზე იდებდა ბინას. ამ პერიოდში აქ თავსდებოდა Клуб Туристов და Тифлисское собрание. თბილისის საკრებულოს წევრები, ძირითადად, იყვნენ თბილისის ვაჭრები, უმეტესად კი სომხები. აქ იმართებოდა საცეკვაო საღამოები,

მეჯლისები. კონცერტებს მართავდნენ ჩამოსული არტისტები.[4] ხოლო მუდმივმოქმედი კლუბები იყო Немецкое собрание და Русский Клуб. გერმანული საკრებულო მდებარეობდა ბარტის სახლში.[5] იგი იყო ყველაზე ხალხმრავალი და ამასთანავე მხიარული თავშეყრის ადგილი. აქ იმართებოდა სამოყვარულო კონცერტები, იდგმებოდა სპექტაკლები გერმანულ ენაზე. რაც შეეხება რუსულ კლუბს, მისი წევრები, ძირითადად, რუსი ჩინოვნიკები იყვნენ.[6]

გარდა კლუბებისა, პროსპექტზე მდებარეობდა რამდენიმე კინოთეატრი – „მოდერნი“, „ლირა“, „ოდეონი“, „აპოლო“, „მულენ-ელექტრიკი“ და „სატურნი“.[7] მიხეილის ქუჩაზე განთავსებული იყო რუსული კომიკური ოპერის თეატრი. ოპერის შენობა მდებარეობდა ყოფილ „სან-სუსის“ ბაღში, თბილისის საკრებულოს საზაფხულო ადგილსამყოფელის პირდაპირ.

1924 წელი

როგორც ზემოთ აღინიშნა, დ. აღმაშენებლის და მიმდებარე კვარტლების განაშენიანების ჩამოყალიბებაში დიდი წვლილი გერმანელ კოლონისტებს მიუძღვით. ისინი საცხოვრებელ თუ საზოგადოებრივი ნაგებობების მშენებლობას თბილისში მცხოვრებ ევროპელ არქიტექტორებს უკვეთავდნენ. ხშირად ეს უკანასკნელნი საკუთარ საცხოვრებელ ადგილად სწორედ “თბილისის კოლონიას” ირჩევდნენ (მაგ; ა. ზალცმანი, ლ. ბილფელდი, პ. შტერნი და სხვ.).

უბნის განაშენიანება რეგულარულ პრინციპს ემყარებოდა. მსხვილმასშტაბიანი საზოგადოებრივი შენობების და სამ-ოთხ სართულიანი “შემოსავლიანი” სახლების მშენებლობა XIX საუკუნის 60-იანი წლებიდან იწყება. დ. აღმაშენებლის პროსპექტზე მიწის ნაკვეთებს ფლობდნენ მსხვილი ვაჭრები, რომელთა შორის აღსანიშნავია ფრიდრიხ ვეტცელი (იგი არაერთი სამრეწველო ობიექტის მეპატრონე იყო, ქონდა საკუთარი სასტუმრო და რამდენიმე საცხოვრებელი შენობა) და ი. მაიერი.

გერმანელი კოლონისტი იოჰან მაიერი II გილდიის ვაჭარი იყო. სწორედ მის მფლობელობაში შედიოდა საკვლევი ტერიტორიის მოზრდილი ნაწილი, კონკრეტულად კი ეხლანდელი "ვარდების ბაღის" ორსავ მხარეს არსებული მიწის ნაკვეთები. მასვე ეკუთვნოდა აქ მდებარე რამდენიმე საცხოვრებელი სახლი (დ. აღმაშენებლის პროსპექტი №75, №73), რომელთა მშენებლობა ფ. მაიერმა გერმანელ არქიტექტორ ლეოპოლდ ბილფელდს დაუკვეთა.

ლ. ბილფელდი "თბილისის კოლონიაში" მდებარე არაერთი შენობის ავტორია. სხვა არქიტექტორებთან ერთად მას დიდი წვლილი მიუძღვის მიხეილის პროსპექტისა და უშუალოდ საკვლევი არეალის მხატვრულ-არქიტექტურული სახის ჩამოყალიბებაში.

საკვლევ ტერიტორიაზე ისტორიული განაშენიანების დიდი ნაწილი არსებითად შენარჩუნებულია, თუმცა არის როგორც საბჭოთა (1980 წელს არის აშენებული ყოფილი პოლიტგანათლების და ეხლანდელი ისრაელის საელჩოს შენობა (დ. აღმაშენებლის პროსპექტი 361); არქ. ვ. აბრამიშვილი, გ. მირიანაშვილი, ც. მელაშვილი, გ. სალუქვაძე. მთავარი ფასადის მოზაკის ავტორია ზ. წერეთელი), ასევე თანამედროვე პერიოდის რამდენიმე ნაგებობა.

ექვსი საკვლევი შენობიდან ოთხი უძრავი ძეგლის სტატუს ატარებს, ორს კი ძეგლის სტატუსი არ გააჩნია.

აღმაშენებელის გამზირი №65

აღნიშნულ მისამართზე ძეგლის სტატუსის მქონე ორი შენობა დგას. ორივე მათგანი მთავარი ფასადით აღმაშენებლის გამზირზე გადის და ერთმანეთს ებჯინება. შენობები სხვადასხვა ფუნქციისა, მათი ნაწილი საცხოვრებელად არის ათვისებული, ნაწილში კი საქართველოს ეროვნული ოლიმპიური კომიტეტია განთავსებული.

ხელმარჯვნივ მდებარე შენობა ორსართულიანია. საფასადე სიბრტყე შელესილია და ნაცრისფრად არის დაფერილი. საღებავის ფენა ცალკეულ მონაკვეთებში აცვენილია. შენობის პირველი სართულის მარცხენა კიდეში ერთმანეთის გვერდიგვერდ შიდა ეზოში გასასვლელი ტალანის ღიობი და სადარბაზო კარია გაჭრილი. სართულის დანარჩენ არეს სამი ფართო ღიობი ანაწევრებდა, აქედან ორი ამოშენებულია და მარმარილოს ფილებით არის მოპირკეთებული. ფილებზე ოქროსფერი ასოებით ქართველ ოლიმპიურ ჩემპიონთა სახელები და გვარებია გამოყვანილი.

ფასადის შემამკობელი არქიტექტურული ელემენტები მეორე სართულის არეზეა თავმოყრილი. სართულს ხუთი ვიწრო და ერთი ფართო სწორკუთხა ფანჯრის ღიობი ანაწევრებს. ეს უკანასკნელი ალაყაფის კარის თავზეა გაჭრილი. ფანჯრის ღიობები განსხვავებულად არის გაფორმებული. ფასადის მარჯვენა კიდეში გაჭრილი ორი ფანჯარა მსუბუქი რიზალიტის ფარგლებშია მოქცეული. რიზალიტის კიდეებში რუსტიკით შემკული და ნახევარწრიული ფრონტონებით დასრულებული პილასტრებია გამოსახული. უშუალოდ ღიობებს იონიური სვეტებით შემკული საპირე შემოწერს და სამკუთხა ფრონტონები აგვირგვინებს. ფანჯრის ძირები და თავები პლასტიკურად ნაძერწი მართკუთხედებით არის აღნიშნული. შუაკედლისზე წაგრძელებული ფორმის რელიეფია გამოსახული, რომელზეც გირლანდები, პუტები და ფოთლოვანი გამოსახულებებია დატანილი. რელიეფის ქვეშ ლომის თავია გამოსახული.

მომდევნო სამი ფანჯარა შედარებით თავშეკავებულად არის გაფორმებული. ღიობების შემომსაზღვრელ მარტივ ჩარჩოს პროფილირებული თავსართი ასრულებს, რომლის ცენტრი ფოთლოვანი გამოსახულებით არის აღნიშნული. შუა ღიობი აივნის კარს წარმოადგენს და მის წინ ლითონის აჟურულმოჯირიანი აივანია გადმოკიდებული.

ფართო კიდურა ფანჯარა ორი მხატვრულად დამუშავებული პილასტრით არის ფლანკირებული. თავად ფანჯრის თავიც მცენარეული ორნამენტებით არის შემკული.

ფასადი კბილანებიანი კარნიზითა და კედლის დონიდან ჩაწეული მარტივი მართკუთხედებით აღნიშნული პარაპეტით სრულდება.

ძირითად შენობას მარცხნიდან ებჯინება ორსართულიანი ფლიგელი. იგი მოცულობითად არის დანაწევრებული. ძირითადი კორპუსი ქუჩიდან ოდნავ სიღრმეშია

შეწეული, ხოლო პირველი სართულის დონეზე მცირე ფრთები ქუჩის პირზე გამოდის და წარმოიქმნება სივრცითი ინტერვალი.

ფასადი შელესილია და თეთრად არის დაფერილი. პირველი სართულის მონაკვეთს მაღალი თაღოვანი ღიობები ანაწევრებს, რომელთაც ზედა ნაწილებში საჭექი ქვებით აღნიშნული პროფილირებული მოჩარჩოება შემოუყვება. თავსართები ერთმანეთზე ნალესობაში გამოყვანილი სარტყლით არის გადაბმული.

ფასადის ცენტრი ორი ბრტყელი პილასტრითა და მეორე სართულის ლითონის აივნით არის აქცენტირებული. პილასტრების ზედაპირზე მოდერნული სტილისათვის სახასიათო ელემენტებია გამოსახული. ანალოგიურად დამუშავებული პილასტრებია გამოსახული ფასადის ფრთებზე.

შენობის მეორე სართულის არე გლუვ სიბრტყეს წარმოადგენს, რომელიც სადა სწორკუთხა ფანჯრის ღიობებით არის დანაწევრებული.

ნაგებობაში მოხვედრა შესაძლებელია, როგორც ქუჩის, ასევე ეზოს მხრიდან. ქუჩიდან შესასვლელი კარი შენობის ცენტრალურ არეშია გაჭრილი და მისკენ ორფრთიანი კიბე მიემართება.

შიდა ეზოში ძირითადი შენობის ტალანიდან ვხვდებით. ეზო ფართოა, სიღრმეში განვითარებული, გამწვანებული და ხის ღობით შუაზე ორ თანაბარ ნაწილად გაყოფილი. შენობები მის დიდ მონაკვეთს მოიცავს. ორივე ნაგებობის ეზოს მხარეს მიმართული ფასადები მნიშვნელოვნად სახეცვლილია, თუმცა თავდაპირველი სურათის აღდგენა მეტნაკლებად შესაძლებელია.

ძირითადი შენობა ღია აივნებით იხსნებოდა ეზოს სივრცეში. ახლა პირველი სართულის მონაკვეთი ნაწილობრივ ამოშენებული და შელესილია, ცალკეულ ნაწილებში კი შუშაბანდია დატოვებული. მეორე სართულზე ხის ღია აივანია განთავსებული. აივნის მოაჯირი რთული ნახატის მქონე ჭვირულით არის შემკული. მოაჯირს მოზრდილ დამოუკიდებელ სეგმენტებად პროფილირებული კაპიტელებით დასრულებული ხის სვეტები ანაწევრებს. აივანი სართულის მარცხენა კიდეში შემინულია. ამ მონაკვეთს ლითონის ერთმარშიანი კიბე ემსახურება.

გვერდითა ფლიგელი ერთი ფრთით გადის ეზოში. ფასადის პირველ სართულზე ხის ყრუ მოაჯირიანი აივანია მოწყობილი, რომლის შიდა კედელიც ისრულთაღოვანი ფანჯრის ღიობებით ნაწევრდება. მეორე სართული ამოშენებულია და შუშაბანდის მსგავსად ფანჯრის ფართო ღიობებს მოიცავს. ფასადს ლითონის ორმარშიანი კიბე ემსახურება, რომლის მარშებს შორის მცირე აივნებია მოწყობილი. შენობას აქვს ხის კიბეც, რომელიც უშუალოდ სალხის მარცხენა მონაკვეთის პერიმეტრშია მოწყობილი.

ეზოს ბოლოში კიდევ რამდენიმე ერთსართულიანი უსახური ნაგებობა დგას, რომელთაც არავითარი მხატვრული და ისტორიული ღირებულება არ გააჩნია.

ფასადით აღმაშენებლის გამზირზე მიმართული შენობები XIX–XX საუკუნის მიჯნას განეკუთვნება. ორივე ნაგებობა მხატვრულ-ისტორიული და ურბანული ღირებულების მქონეა და მნიშვნელოვან არქიტექტურულ როლს ასრულებს გამზირის ისტორიულ განაშენიანებაში.

აღმაშენებლის გამზირი №67

აღნიშნულ მისამართზე სხვადასხვა სამშენებლო პერიოდის რამდენიმე ნაგებობაა განთავსებული, აქედან ორი, ფასადით აღმაშენებლის გამზირზე გამოდის.

ხელმარჯვნივ მდებარე ერთსართულიანი შენობა მანსარდით, XIX-XX საუკუნეების მიჯნას განეკუთვნება. ესაა მცირე ზომის ნაგებობა, რომლის მთავარი ფასადი შელესილია და თეთრად არის დაფერილი. ნალესობაზე წვრილი ღარებით რუსტიკის იმიტაციაა დატანილი. საფასადე სიბრტყე სამი ფართო სწორკუთხა ღიობით ნაწევრდება, აქედან შუა, შენობაში შესასვლელ ცენტრალურ კარს წარმოადგენს. დეკორატიულ სამკაულს მოკლებული ფასადი პროფილირებული კარნიზითა და კედლის დონიდან ჩაწეული მარტივი მართკუთხედებითა და "გულამოჭრილი" პილასტრებით აღნიშნული პარაპეტით სრულდება. სახლის შიდა ეზოს მხარეს მიმართული ფასადი შელესილია და რკინის ჟალუზებში ჩასმული სწორკუთხა ფანჯრის ღიობებით არის დანაწევრებული. მანსარდის ფანჯრები სამკუთხა მოყვანილობის მქონეა. შენობა "VTB" ბანკს უკავია.

მთავარი ფასადით ქუჩის ხმარეს გამომავალი მეორე შენობა სამსართულიანია. იგი 1990-იან წლებში აშენდა და "მეტეხი ჯგუფის" ცენტრალურ ოფისს წარმოადგენდა.

შენობა თავისი მოცულობითა და არქიტექტურით სრულიად შეუსაბამოა აღმაშენებლის გამზირის ისტორიული განაშენიანებისათვის. შელესილი და ქვიშის ხსნარით დაფარული საფასადე სიბრტყე დაახლოებით ორ თანაბარ ნაწილად იყოფა და თითოეული მხარე განსხვავებულად არის გადაწყვეტილი. მარჯვენა მონაკვეთი ბრტყელია და სამივე სართულზე ორ-ორი სწორკუთხა ღიობით ნაწევრდება.

მარცხენა მონაკვეთი მოცულობითად არის დანაწევრებული. შენობა ეზოს მხარეს ბრტყელი ფასადით გადის, რომელსაც ფანჯრის რიგები მონოტონურად გაუყვება. პირველი სართულის მონაკვეთში ძველი შენობის კედლის წყობის კვალია შემორჩენილი.

ფართო შიდა ეზოში კიდევ რამდენიმე ერთ-ორ სართულიანი საცხოვრებელი სახლია ჩადგმული. მათი ნაწილი XIX საუკუნის მიწურულის, ნაწილი კი შედარებით მოგვიანო პერიოდის უნდა იყოს. ყველა მათგანს დაკარგული აქვს ავთენტურობა, ყველა მძიმე ფიზიკურ მდგომარეობაშია, ერთი მათანი კი (ეზოს მარცხენა მონაკვეთში მდებარე ერთსართულიანი სახლი) საცხოვრებლად უვარგისია.

აღნიშნულ ნომერზე მდებარე არცერთ შენობას მხატვრულ-ისტორიული ღირებულება არ გააჩნია.

აღმაშენებლის გამზირი №69

აღნიშნულ მისამართზე ორი ნაგებობა დგას. აქედან ერთი მთავარი ფასადით აღმაშენებლის გამზირზე გადის, მეორე კი ეზოს სიღრმეშია განთავსებული.

ფასადით გამზირის მხარეს მიმართული ორსართულიანი სახლი XIX საუკუნის მიწურულს განეკუთვნება და ძეგლის სტატუსის მქონეა. შენობა შერეული ფუნქციისა. პირველი სართულის მონაკვეთი კომერციულად არის ათვისებული, აქ ორი მაღაზია "მარიონელა" და "ზიზია" განთავსებული, ფასადის ამ მონაკვეთს მათი ვიწრო და მაღალი სწორკუთხა ღიობები ანაწევრებს. მარჯვენა კიდე ალაყაფის კარს უკავია. ფასადის კიდეებში რუსტიკის იმიტაციით შექმნილი პილასტრებია გამოსახული.

მეორე სართულის მონაკვეთი შელესილია და ლურჯად არის დაფერილი. ცენტრში სამი სწორკუთხა ღიობია გაჭრილი, რომელთა წინ ლითონის აჟურულმოაჯირიანი აივანია გადმოკიდებული. აივანი სამივე ღიობს მოიცავს. ამ უკანასკნელთ ნალესობაში გამოყვანილი, ბურთულების მწკრივით შემკული

მოჩარჩოება შემოუყვება, რომელიც ზედა ნაწილში პლასტიკურად ნაძერწი არქიტექტურული ელემენტით არის აღნიშნული. ფასადის კიდეებში თითო სწორკუთხა ფანჯარაა გაჭრილი. ღიობები შეწყვილებული, კომპოზიტური კაპიტელებით დასრულებული პილასტრებით არის ფლანკირებული. უშუალოდ ფანჯრების მოჩარჩოება სხვა ღიობების მსგავსია, მხოლოდ თავსართებია მეტად გართულებული პლასტიკურად ნაძერწი ფოთლოვანი ელემენტებით და ფანჯრის ქუსლებიც რთული ნახატის მქონე მართკუთხედებით არის აღნიშნული.

ფასადი კბილანებიანი კარნიზითა და პარაპეტით სრულდება. პარაპეტის ცენტრს თაღოვანი, გირლანდით შემკული, ხოლო კიდეებს სამკუთხა ფრონტონები ამკობს. პარაპეტის დანარჩენს სიბრტყეებს პლასტიკურად ნაძერწი ფოთლოვანი ორნამენტი ავსებს.

შენობის შიდა ეზოში გრძელი ტალანიდან ვხვდებით. სახლი ვიწრო და სიღრმეში განვითარებულ ეზოს ორი მკლავით შემოწერს. სახლის ეზოს მხარეს მიმართულ ფასადებს თავდაპირველი სახე დაკარგული აქვს. პირველი სართულის მონაკვეთი ნაწილობრივ ამოშენებული და შელესილია, ხოლო დიდ მონაკვეთზე შუშაბანდია განთავსებული, რომლის ხის მოაჯირიც შელესილია. მეორე სართული, სადაც ხის გადახურული კიბით ვხვდებით, შუშაბანდს წარმოადგენს. შუშაბანდის ცალკეულ მონაკვეთებში შემორჩენილია ძველი ხის აივნის მოაჯრი, რომელსაც რთული ნახატის მქონე აჟური ამკობდა.

ეზოს სიღრმეში მდებარე მეორე სახლი ერთსართულიანია. სახლის უსახური ფასადები შელესილია (ერთ მონაკვეთში ბლოკის გვიანდელი მინაშენი მოჩანს) და სწორკუთხა კარ-ფანჯრის ღიობებით ნაწევრდება. შენობას ძეგლის სტატუსი არ გააჩნია.

აღნიშნული შენობებიდან მხატვრულ-არქიტექტურული ღირებულება მხოლოდ აღმაშენებლის გამზირზე გამავალ ფასადს გააჩნია. ფასადი მეზობელ სახლებთან ერთად მნიშვნელოვან როლს ასრულებს მიმდებარე ტერიტორიის ისტორიული სახის შენარჩუნებაში.

დ. აღმაშენებლის პროსპექტი №71

გეგმაში ლათინური “L”-ს ფორმის მქონე ორსართულიანი სახლი მთავარი ფასადით აღმაშენებლის პროსპექტზე გადის. საფასადე სიბრტყე შელესილია და თეთრად არის დაფერილი. თავშეკავებულად გაფორმებული ფასადის პირველი სართულის მონაკვეთი ფართო სწორკუთხა ღიობებით ნაწევრდება. მარჯვენა კიდეში ალაყაფის მშვილდთაღოვანი კარია გაჭრილი.

მეორე სართულის ცენტრალურ არეში სამი, ხოლო კიდეებში თითო სწორკუთხა ღიობია გაჭრილი. კიდურა ღიობები კანელურებით დაღარული მარტივი პილასტრებით არის ფლანკირებული. უშუალოდ ღიობებს ოთხი მხრივ პროფილირებული საპირე შემოწერს. სართულის ცენტრი და კიდეები ლითონის თითო აჟურული აივნით არის ხაზგასმული. ფასადი პროფილირებული კარნიზითა და გლუვი პარაპეტით სრულდება.

საცხოვრებელი სახლის პირველი სართული კომერციულად არის ათვისებული, სადაც განთავსებულია „ნოკიას“ სერვის ცენტრი და კაფე „მუზა“.

შენობა სიღრმეში განვითარებულ ფართო ეზოს მოიცავს, სადაც ფართო ტალანის გავლით ვხვდებით. ტალანის მარცხენა კედელში, უშუალოდ შენობის პერიმეტრში მოწყობილია სადარბაზო უჯრედი, რომელსაც მხატვრულად დამუშავებული ხის ორფრთიანი კარი კეტავს. სადარბაზოში განთავსებული ხის კიბე ხისავე რიკულებიანი მოაჯირით იყო შემკული. მოაჯირის დიდი ნაწილი ეხლა დაკარგულია.

სახლის ეზოს მხარეს გამავალი მკლავების მეორე სართულზე თავდაპირველად ხის მრგვალსვეტებიანი აივანი იყო განლაგებული. ახლა ღია აივანი შენობის მცირე ნაწილშიღაა შემორჩენილი. ფასადების პირველი სართული ცალკეულ მონაკვეთში შუშაბანდს წარმოადგენს, ზოგან კი აგურით ამოყვანილი კედლით არის ამოშენებული. ეზოს მარჯვენა ნაწილი თითქმის მთელ სიგრძეზე ბარაკის ტიპის უსახურ ნაგებობებს უკავია.

ძეგლის ნიშნის მქონე შენობას განსაკუთრებული მხატვრული ღირებულება არ გააჩნია, თუმცა იგი მარტივად გაფორმებული მთავარი ფასადითა და მიმდებარე განაშენიანებაზე კარგად მორგებული მოცულობითა და პროპორციებით მეზობელ შენობებთან ერთად გარკვეულ როლს ასრულებს უბნის ისტორიული სახის შენარჩუნებაში.

აღმაშენებლის პროსპექტი №73

აგურით ნაგები ერთსართულიანი შენობა მთავარი ფასადით აღმაშენებლის პროსპექტზე გადის. 1881 წელს აშენებული ნაგებობა II გილდიის ვაჭრის ფ. მაიერის ფლობელობაში შედიოდა,[8] რომელიც მიმდებარე ტერიტორიაზე კიდევ რამდენიმე შენობის მეპატრონე იყო. შენობას ძეგლის სტატუსი არ გააჩნია.

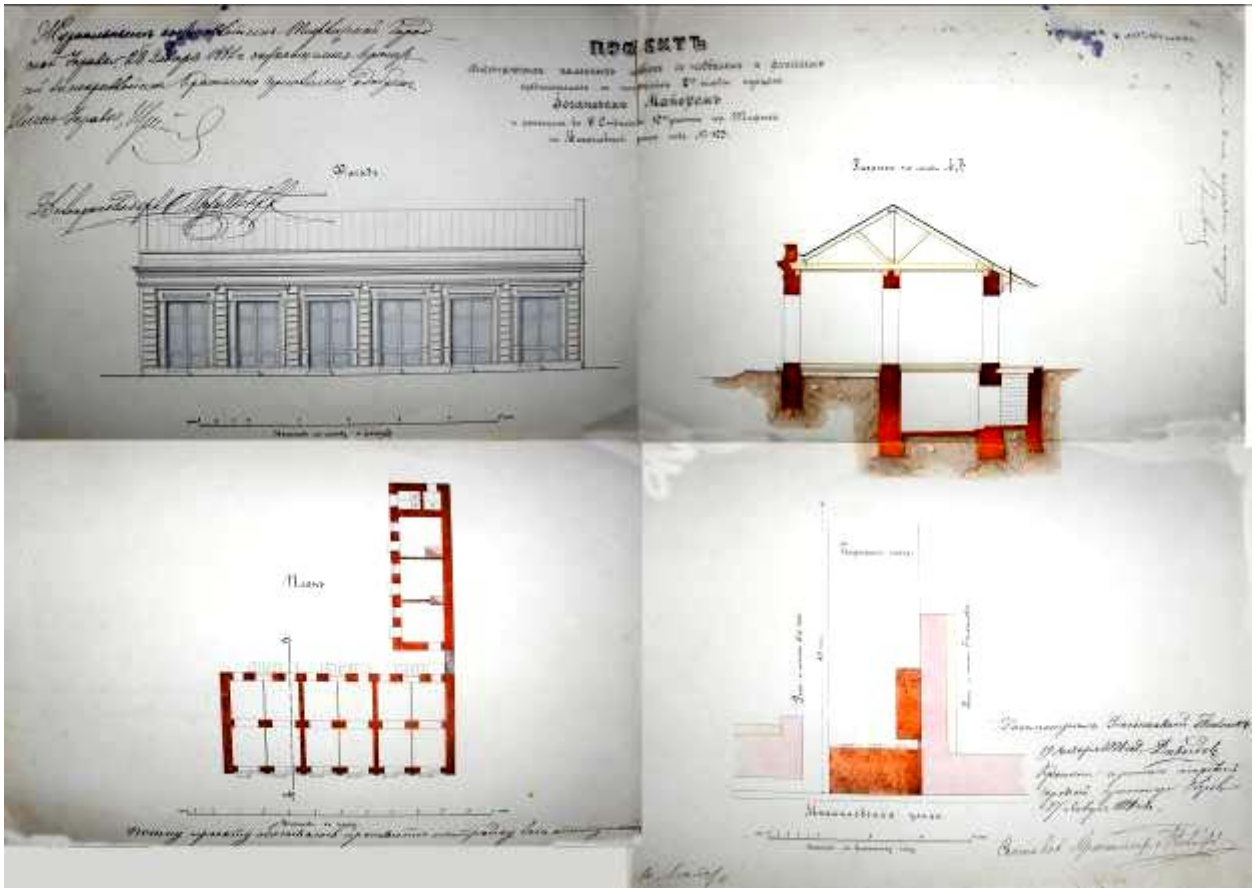

ნაგებობის კლასიცისტურად გადაწყვეტილი ფასადი ფართო სწორკუთხა ღიობებით ნაწევრდება. საფასადე სიბრტყე შელესილია. ფასადის მარჯვენა მონაკვეთი თეთრად, ხოლო მარცხენა ვარდისფრად არის დაფერილი. შენობას კედლის სიბრტყიდან ჩაწეული მარტივი მართკუთხედებით აღნიშნული პარაპეტი ასრულებს. ნაგებობა საცხოვრებელი დანიშნულების არის, თუმცა პროსპექტის

მხარეს გამავალ მონაკვეთში განთავსებულია სილამაზის სალონი და სურსათის მაღაზია.

სახლი შიდა მხრიდან ფართო ეზოს მოიცავს. ეზოში გამავალი ფასადი შელესილია, ყვითლად არის დაფერილი და სწორკუთხა კარ-ფანჯრის ღიობებით ნაწევრდება.

ეზოს სიღრმეში კიდევ რამდენიმე ერთსართულიანი დამხმარე ნაგებობა დგას. შენობების ფასადები შუშაბანდოვან სახეს ატარებს. ცალკეულ მონაკვეთში შუშაბანდის ხის მოაჯირი ამოშენებული და შელესილია.

აღნიშნულ მისამართზე მდებარე არცერთ ნაგებობას მხატვრული ღირებულება არ გააჩნია.

აღმაშენებლის პროსპექტი №75

აღნიშნულ მისამართზე რამდენიმე შენობა დგას – ორსართულიანი ძველი შენობა, რომელიც ფასადით აღმაშენებლის პროსპექტზე გადის, მრავალსართულიანი კორპუსი ასევე პროსპექტის მხარეს მიმართული და რამდენიმე ერთსართულიანი ნაგებობა, რომლებიც ეზოს სიღრმეშია განთავსებული.

საკვლევი ტერიტორია ახლანდელი "ვარდების ბაღის" გარდიგარდმო გერმანელი კოლონისტის, მეორე გილდიის ვაჭრის იოჰან მაიერის საკუთრებას წარმოადგენდა. აღნიშნულ ტერიტორიაზე მაიერის რამდენიმე შენობა იდგა. ძველი შენობებიდან ჩვენამდე მხოლოდ აქ მდებარე ორსართულიანმა სახლმა მოაღწია. ეს შენობა 1887 წელს შესრულებული არქიტექტორ ლეოპოლდ ბილფელდის პროექტით აიგო.[9] დანარჩენი ორი სახლი (ერთი ეხლანდელი მრავალსართულიანი კორპუსის, მეორე კი ეზოს სიღრმეში იდგა) დრომ არ შემოგვინახა.[10]

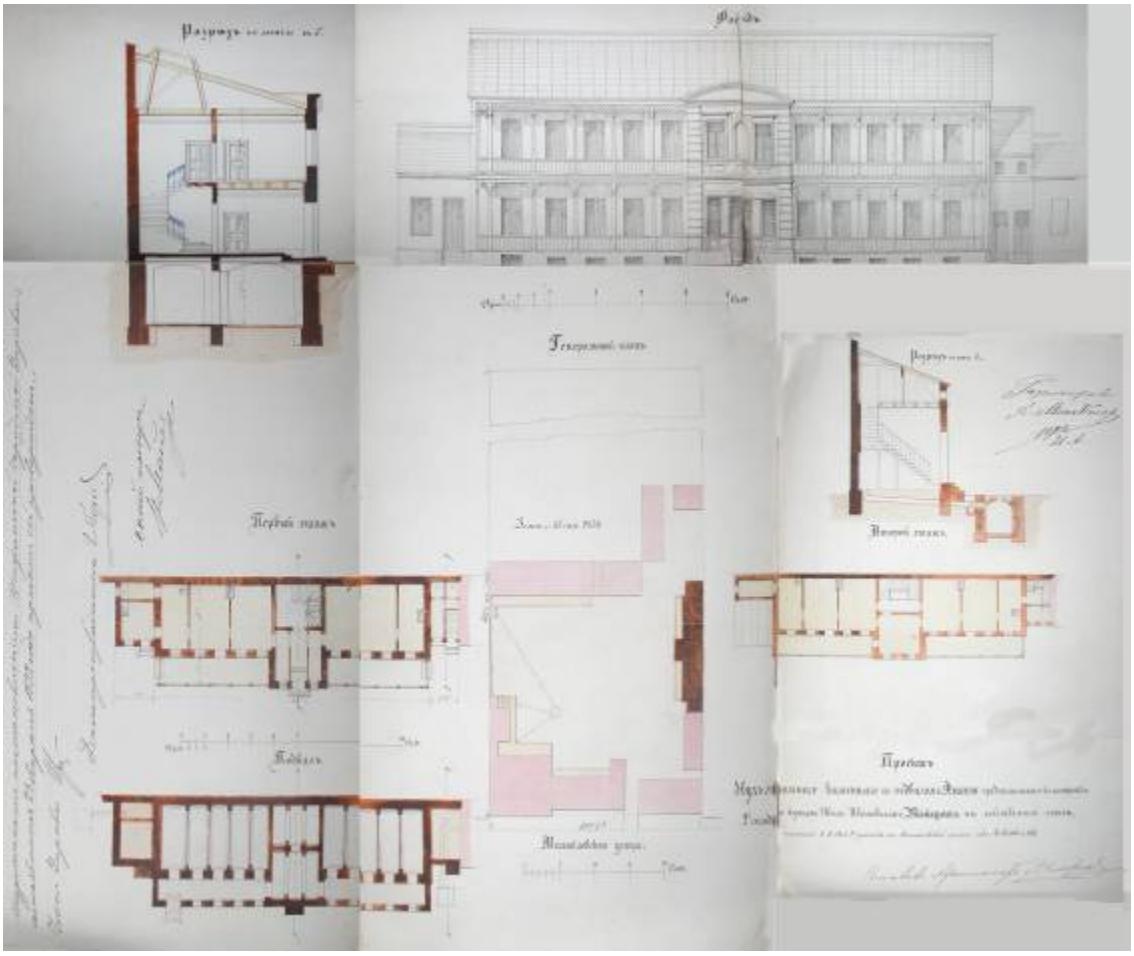

აგურით ნაგები ორსართულიანი შენობა, რომელსაც უძრავი ძეგლის სტატუსი აქვს მინიჭებული, ფასადით დავით აღმაშენებლის პროსპექტისკენ არის მიმართული. საფასადე სიბრტყე შელესილი და დაფერილია.

სწორკუთხა ღიობებით გახსნილი პირველი სართული სადაა, მოკლებული დეკორატიულ გაფორმებას. ფასადის პირველ სართულში ბიბლიოთეკა №23-ია განთავსებული.

არქიტექტურული მორთულობა მთლიანად მეორე სართულზეა თავმოყრილი. სართული ხუთი სწორკუთხა ღიობით არის დანაწევრებული. აქედან მარჯვენა კიდურა ღიობი აივნის კარია, რომლის წინ ლითონის აჟურული აივანია გადმოკიდებული. ღიობებს გარს პროფილირებული საპირე შემოუყვება, რომელიც ზედა ნაწილში სამკუთხა ფრონტონებით სრულდება. შუაკედლისებს რუსტიკის იმიტაციით შემნილი პილასტრები ამკობს. ფანჯრის ძირებს და კარნიზის მონაკვეთს კელდის სიბრტყიდან ამოწეული მარტივი მართკუთხედები ამკობს. კარნიზის მართკუთხედები მამაკაცის თავის სკულპტურული გამოსახულებებით შემკული კრონშტაინებით არის ფლანკირებული. შენობა გლუვი, ფასადის საერთო სიბრტყიდან ოდნავ სიღრმეში შეწეული პარაპეტით სრულდება.

სახლი შიდა მხრიდან ფართო ეზოს მოიცავს. ეზოს მხარეს მიმართული ფასადი ახლა მთლიანად დაფარულია სამსართულიანი მინაშენით, რომლის მესამე

სართული აღმაშენებლის პროსპექტიდანაც კარგად ჩანს და ძალიან ამახინჯებს ისტორიულ შენობას.

როგორც ზემოთ ითქვა, სახლს უშუალოდ კიდევ ერთი ორსართულიანი სახლი ემიჯნებოდა. ამ უკანასკნელის კლასიცისტურ-ბაროკულ სტილში გადაწყვეტილი ფასადი ასევე პროსპექტზე გამოდიოდა. ახლა მის ნაცვლად რვასართულიანი კორპუსია აღმართული. შენობის აღმაშენებლის გამზირზე გამავალი ფასადი პირველ სამ სართულზე ასიმეტრიული თაღებით ნაწევრება, დანარჩენი სართულები კი ბრტყელია, სწორკუთხა ფანჯრის ღიობებით დანაწევრებული.

საკვლევი ტერიტორიის ფართო შიდა ეზოს გარშემო ერთსართულიანი, ბარაკის ტიპის დამხმარე ნაგებობები შემოუყვება.

საკვლევი შენობებიდან მხატვრულ-ისტორიული ღირებულების მქონე მხოლოდ ლ. ბილფელდის მიერ აშენებული ორსართულიანი სახლია, დანარჩენ ნაგებობებს არავითარი ღირებულება არ გააჩნია.

როგორც ისტორიული რუკებიდან და დღევანდელი საკადასტრო გეგმებიდან კარგად ჩანს ამ განაშენიანების გეგმარეითი სტრუქტურა ფაქტობრივად არ შეცვლილა აღმაშენებლის გამზირის ფრონტალური ხაზის მიმართ. ისტორიული შენობები მთავარი ფასადებით გამზირის გასწვრივ ერთ მწკრივშია განლაგებული, ხოლო ეზოს მხარეს Г ფორმის გრძივი ფლიგელებით არის მიმართული. სამწუხაროდ ათწლეულების განმავლობაში ეზოთა სიხალვათე და მორფოლოგია ფაქტობრივად სრულიად სახედაკარგულია მათში ჩაშენებული

მცირე ზომის უსახური ნაგებობებისა და გამო. ასევე თითქმის მთლიანად განადგურებულია ამ ეზოებში არსებული გერმანელი კოლონისტების მიერ გაშენებული ბაღები, რომელთა ერთადერთი სახე შემონახული ნიმუში, ამ ტერიტორიაზე ე.წ. „ვარდების ბაღის“ სახით შემოგვრჩა.

ეზოს მხარეს არსებული გრძივი ფლიგელების უმეტესობას მხატვრულ არქიტექტურული ღირებულება აღარ გააჩნია. ხის კაზმულობითი ელემენტები, ღია აივნები, ჭვირული დეკორი, ხის სვეტები და ა.შ. ფაქტობრივად მხოლოდ აქა იქ არის გადარჩენილი. ძირითადად ეს ხის არქიტექტურა სახეცვლილია უსახური რკინა-ბეტონის მასალის გამოყენებით.

რეკომენდაციები

აღმაშენებლის გამზირის № 65 - 75 ნაგებობების და მათი მომიჯნავე ტერიტორიის რეკონსტრუქცია ურბანული დადგემარების მნიშვნელოვან პროექტს წარმოადგენს, რომელმაც შესაძლოა გააჯანსაღოს ისტორიული უბნის არქიტექტურული სახე და ამასთან ქალაქის თანამედროვე მოთხოვნილებებიც დააკმაყოფილოს, იმ შემთხვევაში, თუ გააზრებულად იქნება შემუშავებული ისტორიული ძეგლებისა და ახალი ნაგებობების თანაარსებობის კონცეფცია.

- ძეგლის სტატუსის მქონე ოთხივე შენობა უნდა შენარჩუნდეს და მოხდეს მათი რეაბილიტაცია, ფასადების განახლება, დაკარგული ნაწილების აღდგენა და მათი ადაპტაცია თანამედროვე მოთხოვნებთან შესაბამისად. განსაკუთრებით ყურადღება მისაქცევია პირველი სართულების ვიტრინების არქიტექტურული სახე.
- ფონური ღირებულების მქონე ნაგებობები შესაძლებელია ჩანაცვლდეს მოცემული მასშტაბის და სტილისტიკის გათვალისწინებით.
- გასააზრებელია პროსპექტის ვარდების ბაღთან დამაკავშირებელი „გვირაბების“ სისტემა. ამასთან მოსაწესრიგებელია ვარდების ბაღის შესასვლელის არქიტექტურული სახე.
- ეზოს მხარეს არსებული ხის და აგურის ფლიგელები შესაძლებელია ჩანაცვლდეს, რადგან მათი მხატვრული სახე თითქმის სრულიად დაკარგულია.
- სასურველია შენარჩუნდეს ხის ავთენტური დეკორატიული ელემენტები: სვეტის თავები, ჩუქურთმები, ბალუსტრადები და გამოყენებულ იქნას პარკის პავილიონების შენობებისათვის.
- ეზოებში არსებული ერთსართულიანი მცირე ზომის დამხმარე ტიპის საცხოვრისები უნდა დაინგრეს.
- აღმაშენებლის №75-ის რეკონსტრუქცია პროექტის კონტექსტში შეუძლებლად მიგვაჩნია. სასურველია მისი ზედა სართულების დემონტაჟი მოცემულ მასშტაბთან მისადაგებისათვის.
- განაშენიანების შემადგენელი ნაწილი, მოდერნისტული შენობა აღმაშენებლის №67(I) მოითხოვს განახლებას და ფასადის ხელახალ გააზრებას. აღმაშენებლის №67 (II)-ის ჩანაცვლება ახალი არქიტექტურით შესაძლებელია, რადგანაც არსებული ნაგებობა არ შეესაბამება თანამედროვე ურბანულ მოთხოვნებს.
- აღმაშენებლის №67-ში დაპროექტებულ ახალ მოცულობებს, ვფიქრობ, უნდა ჰქონდეს მეტად ფონური, ნეიტრალური გადაწყვეტა. ახალი მოცულობა შესაძლებელია განვითარდეს სიმაღლეში, ქუჩის ფრონტიდან (ფრონტზე მაქსიმუმ მოდერნისტული შენობის სიმაღლით), სიღრმისკენ, რათა ქუჩის განშლაზე არ დაირღვეს ე.წ. “Sky line” მარჯანიშვილის მოედნიდან, ვიდრე კიევის ქუჩამდე. ამ ახალი ნაწილის არქიტექტურული გადაწყვეტა არ უნდა იყოს თვითმიზნური და აქტიური, რადგან მან უნდა „იმუშაოს“, როგორც ფონმა მის გვერდით არსებული ისტორიული განაშენიანების მიმართ.

ხელოვნებათმცოდნე

ლალი ანდრონიკაშვილი

საკვლევი ტერიტორიის საარქივო ფოტო და დღევანდელი მდგომარეობა

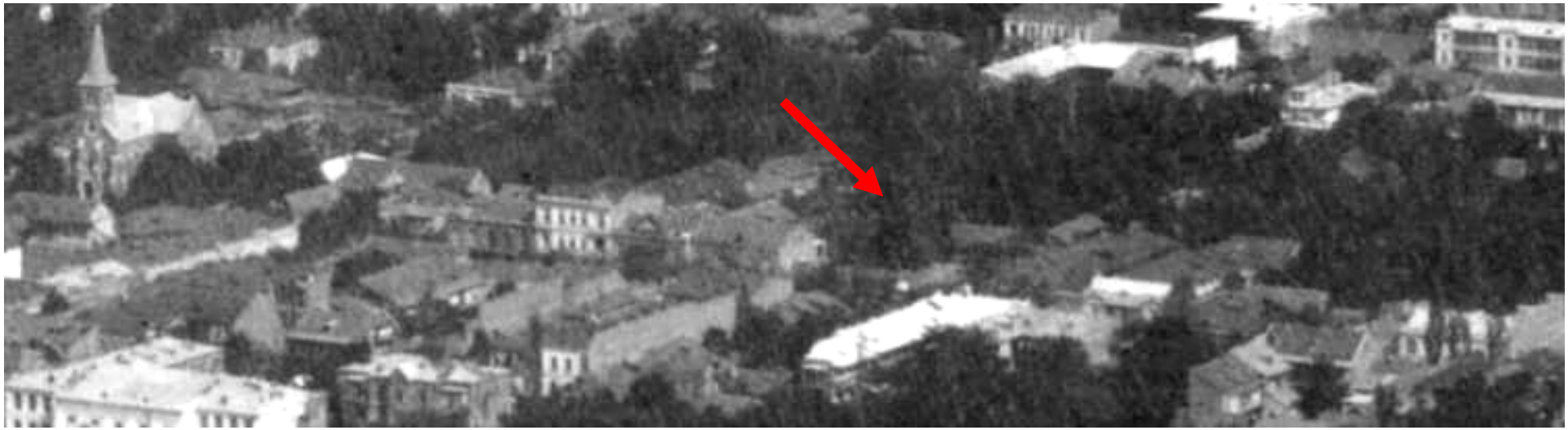

[1] XIX საუკუნის 40-იანი წლების დასასრულიდან მიხეილის ქუჩა ერქვა, 1899 წლიდან მიხეილის პროსპექტი უწოდეს იხ. თ. გერსამია, ძველი თბილისი, 1984, ანოტაცია № 209.
[2] Путеводитель по Тифлису, Издание К. Н. Бегичева, Тифлис, 1896, გვ. 27
[3] Тифлис и его окрестности, Тифлис, 1890, გვ. 63
[4] ზამთარში კლუბი მოქმედებდა გოლოვინის პროსპექტზე მუხრან-ბატონის სახლში იხ. Путеводитель по Тифлису, Издание К. Н. Бегичева, Тифлис, 1896, გვ. 124
[5] Путеводитель по Тифлису, Издание К. Н. Бегичева, Тифлис, 1896, გვ. 125
[6] Путеводитель по Кавказу, Григорий Москвич, 22-ое издание, Санкт-Петербург, 1915, გვ. 269
[7] Тифлис и его окрестности. Илюстрированный путеводитель, справочная и адресная книжка. Изд. Тифлисский журнал, 1913
[8] საქართველოს ეროვნული არქივი, ფ. №192, აღწერა №8ა, საქმე №843
[9] საქართველოს ეროვნული არქივი, ფ. №192, აღწერა №8ა, საქმე №2110
[10] საქართველოს ეროვნული არქივი, ფ. №192, აღწერა №8ა, საქმე №№3362, 670

ბიბლიოგრაფია

1. თ. გერსამია, ძველი თბილისი, 1984
2. მ. მანია, ევროპელი არქიტექტორები თბილისში, 2006
3. К. Н. Бегичев, Путеводитель по Тифлису, 1896
4. Григорий Москвич, Путеводитель по Кавказу, 22-ое издание, 1915
5. Т. Р. Квирквелия, Н. М. Мгаловлишвили, Архитектура советской Грузии, 1986
6. Тифлис и его окрестности, 1890
7. Тифлис и его окрестности. Илюстрированный путеводитель, справочная и адресная книжка. Изд. Тифлисский журнал, 1913

აღმაშენებლის გამზირის
სქემატური განშლა სიმაღლეებით

მარჯანიშვილის ქუჩიდან ჭოროხის ქუჩამდე